כיתה ז' | עברית ולשון | שיעור 1 מתוך 3 | 45 דק' | מתאים לממלכתי ולממלכתי-דתי

שורש ומשפחות מילים: מה משותף ומה רק נשמע דומה

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יזהו שורש במילים בכמה חלקי דיבור
- התלמידים יבנו משפחת מילים סביב שורש ויסבירו את הקשר במשמעות
- התלמידים ידחו מילה שנשמעת דומה אך אינה מאותו שורש וינמקו

📖 הסבר למורה

שורש הוא רצף עיצורים (בדרך כלל שלושה) שמעניק למילים משמעות משותפת. מהשורש כ-ת-ב: כָּתַב, כּוֹתֵב, מִכְתָּב, כְּתִיבָה, כְּתֹבֶת, נִכְתַּב. כל המילים קשורות למשמעות כללית של כתיבה. אותו שורש מופיע בפעלים ובשמות. אבל דמיון בצליל אינו הוכחה: מילים שייכות לאותה משפחה רק אם יש להן אותם עיצורי שורש ומשמעות משותפת (למשל ס-פ-ר: סיפור, מִסְפָּר, ספרייה, ספר). כדי לבדוק שואלים: האם יש משמעות משותפת? האם כל עיצורי השורש נשמרים? ומה נשאר כשמורידים את מה שמתחבר למילה מבחוץ?

👩‍🏫 פעילות בכיתה

1. פתיחה: על הלוח "כתב, כותב, מכתב, כתובת". מה נשאר קבוע?
2. הצגת המונח שורש, ובדיקת הקבוע באותיות.
3. עבודה בקבוצות: כל קבוצה מקבלת שורש (ל-מ-ד, ש-מ-ר, פ-ת-ח, ב-ד-ק) ובונה משפחת מילים של שמונה מילים לפחות, ומציגה במפה.
4. מיון: כרטיסים עם מילים. מה לא שייך למשפחה? למה?
5. סיכום: שני כללים לזיהוי שורש.

💡 הערות למורה

היחידה עוסקת בשורשים שלמים בלבד (שלושה עיצורים שנשמרים בכל המילים). בשלב זה אין להציג שורשים מגזרות חסרות או נחות, שבהם אחד העיצורים נעלם או משתנה. תמיכה: כרטיס עם משפחות מוכנות למילוי חלקי. העמקה: חיפוש מילה מושאלת ובדיקה אם יש לה שורש עברי.

📝 בדף העבודה

שורש ומשפחות מילים: 6 שאלות, ומחוון בעמוד השני.

מחוון למורה

מחוון: שורש ומשפחות מילים

1. כ-ת-ב (כל ארבע המילים).
2. דוגמאות: לימד, לומד, תלמיד, מלמד, לימוד, למידה, נלמד. מלא (3): חמש מילים נכונות; חלקי: שלוש או ארבע (2).
3. א. סיפור
4. משפחות מוצעות: ש-מ-ר: שמר, שומר, שמירה, משמר, שמורה, נשמר; פ-ת-ח: פתח, פותח, פתיחה, מפתח, פתוח, נפתח; ב-ד-ק: בדק, בודק, בדיקה, מבדק, נבדק, בדוק. מלא (6): שש מילים נכונות (4) + הסבר משמעות משותפת (2).
5. סיפור: ס-פ-ר; מכתב: כ-ת-ב. עיצורי השורש שונים, ולכן הן אינן מאותה משפחה, גם אם המשמעות קרובה. מלא (4): שני נימוקים.
6. תשובה פתוחה. מלא (4): כלל שני משפטים (2) + בדיקה על זוג מילים (2). הכלל חייב להתייחס למשמעות ולעיצורים.